

Jana Kasprowicza, največjega pesnika poljske Moderne, smo poznali Slovenci doslej samo teoretično, po študiji Ivana Prijatelja o »Mladi Poljski« (LZ 1923). Sedaj je Tine Debeljak, ki se že dalje časa ukvarja ne le s prevajanjem iz poljske, temveč iz slovanskih literatur vobče, dopolnil to podobo z nekaterimi prevodi iz dveh morebiti najznačilnejših pesnikovih knjig, »Himne« (1902) in »Moj svet« (1925), ki predstavljata hkrati dve najznačilnejši obdobji pesnikovega duhovnega in oblikovnega razvoja: prva v njegovi silni religiozni borbi, katere pesniški izraz so njegove ekstatične himne, druga pa v njegovi duhovni izmiritvi s svetom in Bogom, ko se je tudi v poeziji naslonil na preproste motive in obliko ljudske pesmi. Iz prve zbirke je vzel prevajalec dva najznačilnejša primera, »Dies irae« in »Moja večerna pesem«, ki po obsegu zavzemata večji del pričujočega prevoda. Tema mogočnima pesnitvama je pridružil tri zglede tako imenovanih »podob na steklo«, kakor je avtor po analogiji z izdelki ljudskih slikarjev na steklo imenoval svoje zadnje pesmi. Tako pričujoči prevod noče biti antologija, ki naj bi predstavila pesnika v celotni podobi — kakor doslej še nimamo obširnejše monografije o njem —, marveč nam prikazuje pesnika predvsem v njegovi verski krizi in obnovi, ki sta zanj tako pomembni. Poleg del, ki bi ga označevala v njegovih pesniških začetkih, manjkajo zlasti primeri iz njegove predzadnje zbirke »Knjiga ubogih« (1916).

Kljub temu nam Debeljakov izbor nudi pogled v bistvene duhovne in oblikovne sestavine Kasprowiczeve poezije. Kar zadeva prevod sam, ni samo jezikovno adekvaten, ampak nam pričara tudi občutje in izrazno barvitost izvirnika. Prvenstvo bi vendarle prisodil prevodu »Dies irae«, kjer me je zmotila samo predzadnja beseda »razprl« (namreč plašč), nerodnost, ki je pač nastala zaradi rime. Prevajalec je napisal tudi kratek informativen uvod, ki nam prikazuje Kasprowiczevo življenje in delo izčrpneje kakor Prijatelj, katerega tu in tam popravlja in dopolnjuje, a ga v označbi ne dosega. Napačna je trditev, da Prijatelj še ni poznal in upošteval predzadnje pesnikove zbirke, saj jo ne samo omenja (str. 89), ampak tudi na kratko označuje (str. 93).

Kakor lani »Kitica Mickiewiczevih« so tudi »Himne in podobe na steklo« Jana Kasprowicza izšle kot bibliofilska izdaja. Besedilu je dodanih šest prilog z izvirnimi kamnotiski Bare Remčeve, ki predstavljajo pesnikov portret, tri ilustracije k himnam ter dve k podobam na steklu. France Vodnik.

Stanko Majcen: Bogar Meho. Zgodbe in legende. Naša knjiga 27. Izdala in založila Ljudska knjigarna v Ljubljani 1944. Strani 268.

Izmed vseh izvirnih del v prozi, kar jih je izšlo v obdobju zadnjih let, me je Majcnov »Bogar Meho« poleg »Preprostih stvari« Emilijana Cevca najbolj razveselil in me resnično prevzel. Ker vem, da je marsikatero drugo delo aktualnejše ali vsaj zanimivejše v pogledu zgodbe, sem se vprašal, od kod potemtakem izvira ugodje, ki mi ga knjiga nudi. Moral sem si odgovoriti, da vzrok tega učinka ni v snovi, ampak v načinu izražanja in oblikovanja, ki nam šele posreduje tudi tisto, kar lahko imenujemo — mimo motiva — vsebino umetnikovega dela. Pri tem sem se spomnil Cankarjeve delitve književnosti na »pritlikavo kraljestvo literature« in na duhovno službo umetnosti.

Stanko Majcen je kot pisatelj umetnik. To pričajo njegove zgodbe in legende v celoti in na vsaki strani posebej. Avtor, ki si je v drugem desetletju pridobil ime enega naših najresnejših pisateljev in nam v času ekspresionizma ustvaril vrsto pomembnih del v pesmi, prozi, drami in eseju, se je kasneje umaknil iz literarnega življenja. Sedaj se je skoraj nepričakovano vrnil vanj s knjigo, ki priča, da njegov duh in pero tudi medtem nista počivala. »Bogar Meho«, ki je plod tega snovanja in zorenja v samoti, pa je hkrati tudi resnična obogatitev našega slovstva, zlasti novelistike, v kateri predstavlja ne le svojstvenost, ampak tudi kakovost vrste.

V pisateljevem osebnem razvoju »Bogar Meho« kajpada ne pomeni preloma, marveč le nadaljevanje in rast, poglobitev, da ne rečem vrnitev k sa-

memu sebi. Zgodbe in legende so samo splošna označba, bistvene za Majcnovo pripovedovanje so predvsem one prvine, ki so značilne za duha in obliko umetnine. Avtorja so navdihnile zgodbe svetega pisma, vojna in življenje ljudi v Slovenskih goricah, vendarle pa je ta dvojnost sodobne realistične snovi (zgodbe) in verskomističnih motivov (legende) le navidezna. In če se ti na prvi pogled zdi, da bi dvodelna razdelitev zbirke boljše ustrezala in ločila zgodbe s »profanimi« in zgodbe z »verskimi« motivi, se kaj kmalu prepričaš o zmoti takega naturalističnega gledanja na smisel zgodbe in okolja, ki sta Majcnu pač izhodišče, ne pa bistvo. Gotovo ni slučaj, da je pisatelj zavrzel takšno razdelitev in rajši nanizal spise drugega za drugim tako, da »zgodbi« sledi »legenda« in obratno. Ta kompozicija izvira nujno iz avtorjevega razmerja do snovi in je v skladu z duhovnimi osnovami njegove umetnosti. Kljub različnim motivom je namreč Majcen za čudo enoten v svojem tolmačenju in vrednotenju življenja, čigar dialektika mu je vredna le toliko, kolikor se mu v njej odkriva njegova metafizika. In kakor so z ene strani »zgodbe« svetega pisma pri njem na svojski način reproducirane, lahko bi rekli po-človečene, nekaka umetniška razlaga evangelijev, tako se mu z druge strani povesti in zgodbe, ki jih je zajel iz vojne in iz življenja ljudi v Slovenskih goricah, poglobljajo in prehajajo v nadčutno sfero. Prav to prepletanje resničnega in nadresničnega, navideznega in skrivnostnega, zgodovinskega in metafizičnega je ena izmed najznačilnejših potez Majcnove umetnosti. Svet človeškega in božjega sta tu tako tesno naslonjena drug na drugega, da se resničnost neprenehoma preliva v skrivnost in skrivnost prehaja v resničnost. Tu se srečujeta zgodovinsko in mistično krščanstvo v podobah apokaliptične groze in veličastnosti ter v podobah vsakdanje življenjske preprostosti. Duhovno središče teh zgodb, najsi so snovno še tako realistične, je srečanje Boga in človeka, posameznika, pa tudi občestva, kar je dobilo najmočnejši izraz v grandiozni viziji Kalvarije (Legenda o svetem Petru). Tej apokaliptični podobi groze (str. 190—191) bi mogli v vsem našem slovstvu najti vzporednico samo v odrešitveni viziji Kralja Matjaža iz Cankarjevih »Podob iz sanj«. Skrivnost božjega odrešenja je našla pri Majcnu za čudo antropomorfistično podobo in zadolženost človeškega rodu ni poudarjena nič manj kakor njegova tragika. Dialogi zapuščenega človeka z Bogom so najpretpretresljivejši prav tedaj, ko se pogovarja z Njim mati in ko ti razgovori neredko prehajajo v borbo z Bogom. Tu ni samo Bog človeku hlapec, otrok, brat in sodnik, ampak tudi obratno.

Ta proza je takó osvobodjena vse snovnosti in se po uporabi sredstev približuje idealnemu književnemu ustvarjanju. Beseda je tukaj resnično v duhovni službi, pisateljev jezik je izgubil vsakdanji prizvok in nima na sebi nič poročevalskega in neosebnega. Nenavadno skrbna izbira izraza in podobe in prav tako oblikovanje stavka je značilnost tega res umetniškega sloga, ki ni niti površen niti razsipen, marveč v posameznostih in v celoti pretehtan. To zatajevanje gre včasih morda celo nekoliko predaleč in je pisatelj zaradi tega ponekod rahlo nejasen in nekam težak. To pa je tudi edino, kar moti bralca v tej vsebinsko tako bogati in estetsko tako prečiščeni knjigi.

France Vodnik.

Emilijan Cevc: Preproste stvari. Založila Nova založba v Ljubljani (1944) MCMXXXIV. Knjigo je opremil in risbe (z gosjim peresom) izvršil Riko Debenjak. Strani 237.

Ob Cevčevi knjigi ne morem biti oster kritik. Rajši se pomudim ob nji kot otrok ob skrivnostnem daru. Nekatere knjige namreč nemo občudujem in spoštujem, kajti ob njih mi je dobro ne samo kot bralcu, marveč tudi kot človeku, estetu in Slovincu. Mogoče je velik blagoslov Cevčeve knjige ravno v tem, da smo jo dobili danes, ko so okrog nas poteptana vsa načela človeka, esteta in Slovence. Najbrž bi bili pred leti še gluhi za njeno globljo vrednost in pomenskost, danes pa se zatekamo k nji kot v varen pristan domačnosti, lepote in dobrote, upanja in ljubezni, k skrivnostnemu, neusahljivemu studentu ljudskega čustvovanja, verovanja in dela. Cevčeva knjiga ima izven zgolj umet-